

кримінальної процесуальної діяльності; діяльність суб'єкта кримінального провадження в рамках встановленої кримінальної процесуальної компетенції; чітка ієрархія нормативно-правових актів; у випадку не урегулювання чи неоднозначного регулювання положень КПК - можливість діяти в рамках загальних засад кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.11.2022).

Шилін Денис Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України кримінальне провадження закривається, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений статтею 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.

Постає питання, чому законодавець виокремлює саме цю категорію злочинів, а саме тяжкі чи особливо тяжкі злочини проти життя та здоров'я особи. Стаття 219 КПК України не містить ніяких винятків, щодо строків досудового слідства залежно від тяжкості злочинів чи їх родової належності, а навпаки,

встановлює абсолютно чіткі строки для всіх трьох видів тяжкості злочинів. Слід зазначити, що відносно кримінальних проступків також встановлені чіткі граничні строки дізнання. Також не містить винятків параграф 4 глави 24 КПК України, що власне регламентує порядок продовження строків досудового розслідування. Так, ст.ст. 294-295¹ КПК України, які встановлюють порядок продовження строку досудового розслідування, не мають жодної вказівки щодо впливу тяжкості злочинів чи їх родової належності на порядок обчислення чи продовження строку досудового розслідування. У цьому випадку не зовсім зрозуміло, як повинен діяти прокурор, якщо закінчився строк досудового розслідування тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.

Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження закривається в разі, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений статтею 219 КПК, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи. Іншими словами, це означає, що строки досудового розслідування закінчились, а прокурор не готовий передати провадження до суду, оскільки за відведений час сторона обвинувачення не збрала достатню кількість доказів для забезпечення судової перспективи провадження, а у зв'язку із завершенням строку розслідування подальше збирання доказів виключається, так як відповідно до ч. 8 ст. 223 КПК України слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 КПК. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази - недопустимими.

Якщо подивитись на цю ситуацію з іншої сторони, то чітко простежується, що якщо прокурор не зібрав доказів у відведений КПК час та не може направити провадження до суду, то стороною обвинувачення не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх

отримати. А це вже є підставою для закриття кримінального провадження за п.3 ч.1 ст. 284 КПК.

Таким чином ст. 284 КПК містить дві різних підстави для закриття кримінального провадження для однієї і тієї ж фактичної ситуації.

На практиці, сторона обвинувачення, у більшості випадків закриває кримінальне провадження саме на підставі п.10 ч.1 ст. 284 КПК. Чому ж так виходить, відповідь дуже проста.

Законодавцем не випадково передбачено досить значна кількість підстав для закриття кримінального провадження. Це зроблено для того, щоб чітко розмежувати різні життєві ситуації і залежно від специфіки кожної передбачити різні юридичні наслідки для учасників кримінального провадження.

Статтею 284 КПК передбачено вичерпний перелік підстав для закриття кримінального провадження. Вони, в свою чергу, класифікуються за декількома критеріями. Всі підстави закриття кримінального провадження поділяються на реабілітуючі та нереабілітуючі. Реабілітуючими є ті підстави, що пов'язані з констатацією факту того, що підозрюваний/обвинувачений не вчинив злочин. На противагу цьому нереабілітуючими є ті, що позитивно вирішують питання про вчинення особою злочину. Реабілітуючими підставами є лише три підстави: встановлено відсутність події кримінального правопорушення; встановлено відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді та вичерпано можливості їх отримати.

В свою чергу, якщо сторона обвинувачення закриває провадження на підставі п.3 ч.1 ст. 284 КПК (реабілітуючи підстава), то відповідно до п.2 ч.1 ст. 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» підозрюваний/обвинувачений має право на відшкодування шкоди в розмірах і в порядку, передбачених цим Законом. Не будемо забувати й про моральну сторону такого закриття, особа перебувала у процесуальному статусі

підозрюваного/обвинуваченого, до неї застосовувались заходи забезпечення кримінального провадження, суттєво обмежувалися конституційні права, а наприкінці вона є реабілітованою, тобто такою, що взагалі не має відношення до кримінального правопорушення. Це і є основною причиною чому сторона обвинувачення не бажає закривати провадження за п.3 ч.1 ст. 284 КПК. Адже, у разі закриття кримінального провадження за п.10 ч.1 ст. 284 КПК право на відшкодування шкоди у підозрюваного/обвинуваченого відсутнє.

Вважаємо, що цю проблему можливо вирішити наступним чином. У разі незгоди прокурора на закриття провадження за п.3 ч.1 ст. 284 КПК, підозрюваний, його захисник чи законний представник мають право подати скаргу до слідчого судді (п.4 ч.1 ст. 303 КПК), за наслідками розгляду скарги слідчий суддя скасовує рішення прокурора про закриття кримінального провадження та зобов'язує його закрити провадження за п.3 ч.1 ст. 284 КПК.

Необхідно зауважити, що відповідно до параграфа 4 глави 24 КПК строки досудового розслідування продовжуються слідчим суддею, за виключенням випадків продовження строку розслідування до 3-х місяців в такому випадку їх продовжує прокурор.

Відповідно до ст. 295¹ КПК слідчий суддя при розгляді клопотання про продовження строків досудового розслідування або задовольняє клопотання, або відмовляє у його задоволенні. Частина 9 зазначеної статті встановлює, що ухвала слідчого судді, прийнята за результатами розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування, оскарженню не підлягає. У разі відмови у продовженні строку досудового розслідування прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування, зобов'язаний протягом п'яти днів здійснити одну з дій, передбачених частиною другою статті 283 КПК. Тобто, або закрити кримінальне провадження, або звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, або звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Постає питання, за якою підставою прокурор буде закривати кримінальне провадження, якщо слідчий суддя відмовляє у продовженні строків досудового розслідування? Відповідно до ч. 5 ст. 295¹ слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру, якщо слідчий не доведе, що додатковий строк необхідний для отримання доказів, які можуть бути використані під час судового розгляду, або для проведення чи завершення проведення експертизи, за умови що ці дії не могли бути здійснені чи завершені раніше з об'єктивних причин, а також якщо досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення.

Підстави для відмови у задоволенні клопотання про продовження строків досудового розслідування є нічим іншим, як п.1 ч.1 ст. 284 КПК та п.3 ч.1 ст. 284 КПК. Таким чином, якщо слідчий суддя постановляє ухвалу про відмову у задоволенні клопотання про продовження строків досудового розслідування і в цій ухвалі посилається на те, що досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, то в даному випадку кримінальне провадження необхідно закривати за п.1 ч.1 ст. 284 КПК. В усіх інших випадках кримінальне провадження закривається за п.3 ч.1 ст. 284 КПК.